

защиты всех граждан Республики Беларусь // Реформирование законодательства о труде, социальной защите и экологии на постсоветском пространстве: сб. науч. трудов по итогам Междунар. науч.-практ. конф., 14–15 октября 2011 г. / рекол. К. Л. Томашевский (гл. ред.), Е. А. Волк и др. – Минск: Междунар. ун-т «МИТСО», 2012. – С. 151–152. **11.** *Болотина Н. Б.* Право социального захисту: становлення і розвиток в Україні. – К.: Занання, 2005. – С. 364, 369. **12.** *Постовалова Т. А.* Социальное право Европейского Союза. – Мн.: Тесей, 2007. – С. 104. **13.** *Томашевский К. Л.* Очерки трудового права. История, философия, проблемы систем и источников: монография. – Мн.: Изд. центр БГУ, 2009. – С. 199–200, 225–248. **14.** *Тамашэўскі К. Л.* Гісторыя працоўнага права Беларусі: Кароткі нарыс генезісу крыніц: Вуч.-метад. дапаможнік. – Мн.: Амалфея, 2010. – С. 3–4. **15.** *Томашевский К. Л.* Классификация источников трудового права // Юстиция Беларуси. – 2010. – № 7. – С. 38–40. **16.** *Козик А. Л., Томашевский К. Л., Волк Е. А.* Международное и национальное трудовое право (проблемы взаимодействия): монография. – Минск: Амалфея, 2012. – С. 32–155.

УДК 347

В. І. ТРУБА,

кандидат юридичних наук, доцент

СПІЛЬНЕ МАЙНО ПОДРУЖЖЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ПРАВЗАСТОСУВАННЯ І ТЛУМАЧЕННЯ

Статтю присвячено проблемам законодавчого регулювання відносин власності між подружжям. На підставі аналізу нормативно-правових актів, наукових публікацій, матеріалів практики автор доводить тезу про необхідність законодавчого визначення переліку об'єктів права власності, які належать подружжю на праві спільної сумісної власності.

Ключові слова: право власності, право спільної сумісної власності, право спільної сумісної власності подружжя.

Труба В. І. Общее имущество супругов: проблемы правового регулирования, правоприменения и толкования

Статья посвящена проблемам законодательного регулирования отношений собственности супругов. На основании анализа нормативно-правовых актов, научных публикаций, материалов практики автор доказывает необходимость законодательного определения перечня объектов права собственности, принадлежащих супругам на праве общей совместной собственности.

Ключевые слова: право собственности, право общей совместной собственности, право общей совместной собственности супругов.

Truba V. I. Marital property: problems regulation, enforcement and interpretation

The article is devoted to problems of legal regulation of property relations between spouses. Based on analysis of normative legal acts, scientific publications, material practices, the author proves the necessity of a legislative definition of the list of objects of proprietary right owned by the spouses as the right of joint ownership.

Key words: proprietary right, the right of joint ownership, the right of joint ownership of spouses.

Реєстрація шлюбу між чоловіком і жінкою передбачає існування не тільки особистих відносин, а й майнових. І якщо перші – справа власне подружжя, то відносини майнові регламентовані законодавством. Режим майна подружжя за законодавством України заснований на ідеї спільної власності.

Питання власності подружжя здавна привертає увагу науковців. Так, до його вивчення звертались М. В. Антокольська, С. М. Братусь, Є. М. Ворожейкін, О. В. Дзера, Н. М. Єршова, І. В. Жилінкова, О. С. Іоффе, В. В. Луць, Р. П. Мананкова, В. Ф. Маслов, Г. К. Матвеев, О. М. Нечасва, Л. М. Пчелінцева, З. В. Ромовська, В. О. Рясенцев, І. В. Спасибо-Фатеева, Ю. К. Толстой, Є. О. Харитонов, В. Ф. Чигир, В. П. Шахматов, Я. М. Шевченко та інших вчених. Однак багато питань потребують додаткового вивчення з огляду на перманентний стан законотворчості. Найпроблемнішими на сьогодні є відносини щодо спільного майна подружжя.

Метою цієї статті є висвітлення проблемних питань законодавчої регламентації, правозастосування та тлумачення положень законодавства щодо спільного майна подружжя.

Схема внутрішньосімейних майнових відносин між подружжям трансформувалася, що пов'язане передусім з розвитком права приватної власності, підприємництва тощо, з можливістю договірною регулювання майнових відносин між подружжям. За спостереженням І. В. Спасибо-Фатеевою, перегляд правового регулювання раніше усталених інститутів цивільного права (таких, як власність, юридичні особи та ін.) впливає на правовідносини між подружжям, труднощі яких зумовлені тим, що вони регулюються на межі цивільного, сімейного й корпоративного права. Виникають суперечності з приводу: права на внесок (частку) в статутному капіталі господарських товариств як об'єкта власності подружжя; визначення суб'єктів корпоративного права при здійсненні подружжям (або одним із подружжя) внесків до статутного капіталу господарських товариств; порядку здійснення ними своїх прав як учасників господарських товариств; захисту права власності тощо¹.

Кожен з подружжя робить свій внесок у спільну власність різними способами. Один з подружжя – майном, зокрема й грошима, внесок іншого (і це не завжди жінка, як було раніше) має вираз часто-густо у веденні домашнього господарства, вихованні дітей, тобто не виражається у грошовій формі, але є не менш реальним, ніж заробітки чоловіка. Внески до статутного капіталу юридичної особи досить часто зроблені зі спільного майна подружжя, з майна, належного одному з подружжя на праві приватної власності, а тому мають вважатися спільною сумісною власністю.

СК України детально врегульовує майнові правовідносини між подружжям, вирішення спірних ситуацій щодо спільного майна подружжя. Однак існують і певні прогалини. Найбільше проблем виникає при застосуванні сторонами спору і судами статті 61 СК України, яка з моменту прийняття СК України двічі зазнавала кардинальних змін.

Частина 1 статті 61 СК України (станом на 19.09.2012 р.), яка значних змін не зазнавала, визначає, що об'єктом права спільної сумісної власності подруж-

жа може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. Інші частини цієї статті дещо конкретизують об'єкти права спільної власності подружжя. Однак поза увагою вітчизняного законодавця залишилось питання щодо визначення права власності подружжя на частки, акції, паї юридичної особи. Питання пріоритету інтересів сім'ї та кожного з її членів при поділі майна, належного подружжю на праві спільної власності, яке використовується в підприємницькій діяльності, визначенні майнових часток, належних кожному власнику, на практиці тлумачиться неоднозначно. Такий стан правового регулювання справедливо критикувався І. В. Жилінковою, І. В. Спасиби-Фатєєвою, іншими науковцями. З огляду на останні зміни у правовому полі країни вважаємо за доцільне дещо додати до цієї критики.

Відомо, що в законодавстві окремих пострадянських країн питання належності подружжю прав на частки, акції, паї тощо юридичної особи досить врегульоване. Так, стаття 34 СК РФ серед іншого відносить до спільної власності подружжя, нажитої під час шлюбу, набуті за рахунок спільних доходів подружжя цінні папери, паї, вклади, частки в капіталі, внесені в кредитні установи або в інші комерційні організації, і будь-яке інше нажите подружжям в період шлюбу майно, незалежно від того, на ім'я кого з подружжя воно придбане або на ім'я кого або ким із подружжя внесено грошові кошти.

Відсутність чіткої вказівки в законі на належність цінних паперів, паїв, вкладів, часток у складеному капіталі товариств породило багатоманітну судову практику. Предметом спору були цінні папери, частки (паї, долі) корпоративних юридичних осіб, а також корпоративні права. З огляду на це, Пленумом Верховного Суду України прийнято постанову № 11 від 21.12.2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», метою якої було забезпечення правильного й однакового застосування законодавства, зокрема щодо майнових прав подружжя. Однак цією постановою було внесено ще більше сум'яття у вирішення справ даної категорії. У п. 26 постанови дано роз'яснення, що при вирішенні питання про поділ майна у вигляді акцій, частки (паю, долі) у фондах корпоративних господарських організацій судам слід виходити з того, що питання їх поділу вирішується залежно від виду юридичної особи, організаційно-правової форми її діяльності, характеру правовідносин подружжя із цим суб'єктом. Водночас у п. 29 постанови з посиланням на статті 57, 61 СК України, статтю 52 ЦивК України зазначено, що майно приватного підприємства чи фізичної особи – підприємця не є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, а інший із подружжя має право тільки на частку одержаних доходів від цієї діяльності.

Неоднакова судова практика, а також порушення прав та інтересів людини змусили Конституційний Суд України поставити крапку в цьому питанні, прийнявши рішення. Так, 19 вересня 2012 р. Конституційним Судом України було прийнято рішення № 17-рп/2012 у справі № 1-8/2012 за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКЮ» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України².

Згідно зі статтею 320 ЦивК України одним із видів розпоряджання власністю є право власника використовувати своє майно для здійснення підприєм-

ницької діяльності, крім випадків, встановлених законом; законом можуть бути встановлені умови використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності.

Однією з проблем визначення належності майна подружжю є віднесення підприємства Цивільним кодексом України до об'єктів цивільних прав, а Господарським кодексом України – до суб'єктів господарських правовідносин.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні можуть створюватися та діяти унітарні та корпоративні підприємства. Унітарними є підприємства, засновані, зокрема, на приватній власності засновника (ч. 3, 4 статті 63 ГК України).

Вклад до статутного капіталу та виділене із спільної сумісної власності подружжя майно (кошти) передаються у власність приватного підприємства. Відповідно до статті 191 ЦивК України підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності; до складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом; підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю; підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів. Тобто зі змісту цієї статті вбачається, що стосовно підприємства як єдиного майнового комплексу або його частини можуть виникати цивільні права і обов'язки.

На думку Конституційного Суду України, приватне підприємство (або його частина), засноване одним із подружжя, – це окремий об'єкт права спільної сумісної власності подружжя, до якого входять усі види майна, у тому числі внесок до статутного капіталу та майно, виділене з їх спільної сумісної власності.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що статутний капітал і майно приватного підприємства, сформовані за рахунок спільної сумісної власності подружжя, є об'єктом їх спільної сумісної власності.

Зазначене рішення Конституційного Суду України є корисним, однак прийняте воно з певним запізненням, оскільки багатьма рішеннями, прийнятими з огляду на славнозвісну постанову Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р., було порушено права не одного подружжя; можна передбачити, що такі рішення оскаржуватимуться в Європейському суді з прав людини.

На нашу думку, вирішення питання про спільну сумісну власність подружжя слід вирішувати шляхом законодавчої регламентації переліку об'єктів, які можуть належати подружжю на праві спільної сумісної власності. Зрозуміло, що ці зміни – ще одне «потрясіння» для чинного СК України, однак такі зміни внесуть ясність у відносини власності між подружжям.

Питання правової регламентації відносин спільної сумісної власності подружжя не обмежуються зазначеним. Додаткового вивчення потребують, зокрема, питання спадкування частки у статутному капіталі юридичної особи одним із подружжя.

1. *Спасибо-Фатесва І. В.* Про корпоративне право та корпоративне управління // Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. праці. – Х.: Золоті сторінки, 2012. – С. 197. 2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „КІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України № 17-рп/2012 від 19.09.2012 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12>.

УДК 347.95

О. М. МОЛЯВКО,
кандидат юридичних наук

ПРО ВИМОГИ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ДО СУДОВОГО РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті аналізуються вимоги законодавства та правозастосовної практики щодо рішення суду як процесуального документа. Наводиться характеристика окремих видів судових рішень. Вносяться пропозиції з удосконалення законодавства щодо вимог до судових рішень про стягнення коштів у іноземній валюті та щодо захисту прав осіб при реалізації права на звернення до суду шляхом своєчасного отримання судового рішення з метою ефективного його виконання.

Ключові слова: *судове рішення; рішення суду; заочне рішення суду; здійснення права на захист.*

Молявко О. М. О требованиях к судебному решению в гражданском процессе

В статье анализируются требования законодательства и правоприменительной практики к решению суда как процессуальному документу. Приводится характеристика отдельных видов судебных решений. Вносятся предложения по усовершенствованию законодательства относительно: требований к судебным решениям о взыскании средств в иностранной валюте; защиты прав лиц при реализации права на обращение в суд путем своевременного получения судебного решения с целью эффективного его исполнения.

Ключевые слова: *судебное решение; решение суда; заочное решение суда; осуществление права на защиту.*

Moliavko O.M. About the requirements to court decisions in civil proceeding

This article analyzes the requirements of legislation and law enforcement practice for court decision as a procedural document. Certain court decisions are characterized. The proposals to improve legislation concerning requirements to court decisions for the recovery of funds in foreign exchange are offered; concerning the protection of person's rights in realization of the right to appeal to court by the way of receipt of the court decision for its effective execution in time.

Key words: *judicial decision, court decision, court decision in absentia, implement the right to protection.*

Основною метою цивільного судочинства в Україні відповідно до статті 1 Цивільного процесуального кодексу України є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту поруше-